

#### 4.3.2.2 ห้องศิลปหัตถกรรม แนวความคิดในการจัดแสดงงานศิลปหัตถกรรม

ชาวบ้าน ต้องการให้เห็นผลของการบูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เพราะงานศิลปหัตถกรรมถือเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นด้วยมือ มีทั้งประโยชน์ใช้สอย และคุณค่าทางศิลปะตามแต่ผู้สร้างสรรค์สิ่งนั้น ๆ จะทำขึ้นและถือว่าศิลปหัตถกรรมเป็นศิลปะชาวบ้านที่สำคัญประเภทหนึ่ง ผู้สร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมมักเป็นคนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นช่างที่เรียนรู้สืบทอดจากบรรพบุรุษ ในด้านรูปแบบของงานศิลปหัตถกรรมจะไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก เพราะมุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ ทั้งนี้ช่างพื้นบ้านที่มีความสามารถเฉพาะตัวสูง มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อยู่ในบางพื้นที่

ภาพที่ 4.58

ตู้จัดแสดงเครื่องมือช่างไม้



เครื่องมือช่างถูกจัดแสดงเป็นส่วนแรก (ดูภาพที่ 4.58) พื้นที่ในการจัดแสดงไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องจากตู้จัดแสดงที่สร้างขึ้นขวางทางสัญจร ทำให้บรรยากาศดูที่บดบังแสงสว่างไม่พอที่จะทำให้วัตถุของจริงเด่นขึ้นมา เช่น รางทัดหรือพรกทัด (เป็นอุปกรณ์ช่างไม้ ใช้สร้างเส้นแนวก่อนเลื่อยไม้) เครื่องกลึงและเจียระไน เครื่องมือช่างไม้ เครื่องไส เจาะ ค้อนและขันเกลียว นอกจากนี้มีภาพถ่ายเส้นที่จัดแสดงประกอบแสดงให้เห็นการใช้งานพอเข้าใจ เป็นตัวอย่างการนำวิทยาศาสตร์มาใช้ในการผ่อนแรง เพิ่มแรงยึดเกาะ เพื่อประสิทธิภาพในการทำงานผสมกับความถนัดในการใช้งาน “คติความเชื่อเกี่ยวศาสนาเรื่องทักษิณาวรรต คือการหมั่นขวนเพื่อความเป็นสิริมงคล การประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้จึงนิยมทำเกลียวหมุนขวนเพื่อขันเข้า

และหมุนซ้ายเพื่อขึ้นออก”<sup>45</sup> แต่เดิมวัตถุเหล่านี้จัดแสดงในศาลาเทคโนโลยีพื้นบ้าน ต่อมามีการขยายอาคารเพิ่มเติมจึงนำมาจัดแสดงใหม่ ศาลาเดิมถูกรื้อเพื่อสร้างอาคารอาศรมศิลปกรรม ทักษิณ

ภาพที่ 4.59

ไม้ทำพิมพ์ขนม



ถัดจากเครื่องมือช่างจัดแสดงไม้พิมพ์ลายขนม (พิมพ์เย็น) หลากรูปแบบ นิยมทำเป็นรูปทรงเรขาคณิต ดอกไม้ มีดและสัตว์ (ดูภาพที่ 4.59) ในส่วนนี้ไม่มีข้อมูลเพิ่มเติมให้ผู้ชม อาจจินตนาการภาพของขนมพิมพ์ได้ยาก ด้านบนของผู้จัดแสดงมีไม้แกะสลักช่องลม

ผู้จัดแสดงเกี่ยวกับเรือกอบและ จัดแสดงเรือกอบและจำลอง และบอกชื่อเรียกส่วนต่างๆ ของเรือกอบและ เพื่อให้ผู้เข้าชมได้รู้จักชื่อของส่วนประกอบเรือกอบและ ลวดลายที่เขียนบนเรือ และการใช้งานในแต่ละชิ้นส่วน (ดูภาพที่ 4.60)

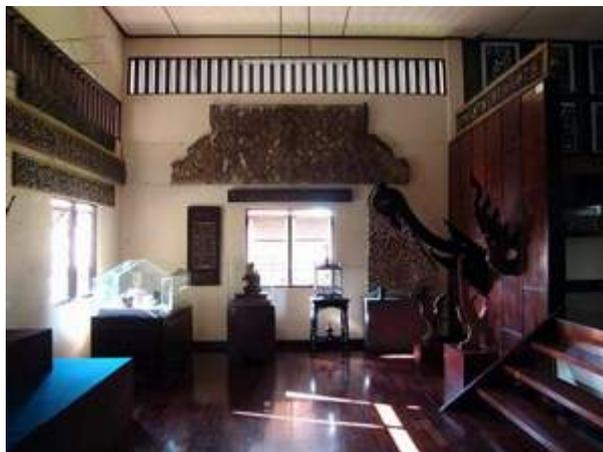
<sup>45</sup> สัมภาษณ์ สถาพร ศรีสัจจัง, นักวิชาการศึกษา 6, 16 พฤษภาคม 2546.

ภาพที่ 4.60  
ตู้แสดงเรือกอบและจำลอง



ห้องที่อยู่ถัดมายังเป็นห้องหัตถกรรม จัดแสดงโครงว่าวระเซ่ ประติมากรรมคนเป่า  
ปี่การกะหนังตะลุง กรงปลอยนกพิราบ และงานหัตถกรรมชิ้นเล็ก ๆ เช่น ที่เขี่ยบุหรี ส่วนผนังอีก  
สองด้านแสดงงานไม้แกะเนื่องในศาสนา ทั้งหน้าบันโบสถ์ คันทวย ที่ได้มาจากวัดในช่วง  
เปลี่ยนแปลงการสร้างโบสถ์จากไม้เป็นคอนกรีต (ดูภาพที่ 4.61)

ภาพที่ 4.61  
จัดแสดงงานไม้แกะเนื่องในศาสนา



ด้านบนของห้องจัดแสดงเป็นพื้นต่างระดับ มีงานหัตถกรรมจักสานจากวัสดุหลายประเภท (ดูภาพที่ 4.62) เช่น หัตถกรรมจากป่านั่น หัตถกรรมจากไยตาล หัตถกรรมจากย่านลิเภา หัตถกรรมจากหวาย หัตถกรรมจากไม้ไผ่ หัตถกรรมจากเครื่องถม หัตถกรรมจากเครื่องหนัง (ดูภาพที่ 4.63) หัตถกรรมเครื่องมือเครื่องใช้ในอดีตหัตถกรรมจากวัสดุอื่น ๆ ด้านบนของผนังด้านทางออกจัดแสดงลายเส้นกระจูดที่นิยม 27 ลาย แนวคิดที่จัดแสดงเพื่อต้องการให้เห็นว่ามีการใช้งานหัตถกรรมจักสานมากแถบฝั่งทะเลตะวันออกของภาคใต้ โดยเฉพาะแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

แนวความคิดในการจัดแสดง เพื่อให้เห็นเอกลักษณ์ของศิลปะชาวบ้าน อันเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นท้องถิ่นภาคใต้ เป็นลักษณะเฉพาะซึ่งอาจมีรูปแบบ วัสดุ และการผลิตต่างกัน อย่างเช่น ความต้องการใช้สอยของกลุ่มชน ความเรียบง่ายตามวิถีชีวิตชาวบ้าน ลักษณะเฉพาะถิ่นและคตินิยม

ภาพที่ 4.62

ช่องแสดงหัตถกรรมลิเภา



ภาพที่ 4.63  
ตัวอย่างหัตถกรรมเครื่องหนัง



4.3.2.3 ห้องการจัดการศึกษา แนวความคิดในการจัดแสดง เพื่อต้องการให้ผู้ชมเห็นภาพระบบการศึกษาในสมัยก่อน แต่โดยความเป็นจริงนั้น การเรียนรู้จากครูในแต่ละสาขา ไม่ได้มีการเรียนการสอนในโรงเรียน ผู้เป็นศิษย์ต้องเข้าไปยังที่พักอาศัยของครูหรือในด้านการแสดงก็ต้องตามครูไปยังโรงแสดง

ผู้จัดแสดงการจัดการศึกษาตามประเพณีของไทยภาคใต้ก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 มีภาพลายเส้น อีกส่วนเป็นหนังสือแบบเรียน ก ข ที่สำหรับหัดอ่านหนังสือขอมเป็นแทนจำลองวัตถุของจริงที่จัดแสดงมีกระดานชนวน กระดานนอโม (ดูภาพที่ 4.64) กระดานฝึกเขียนสำหรับนักเรียน นอกจากนี้มีหนังสือจินตมณี (ดูภาพที่ 4.65) บางตู้มีเพียงวัตถุจัดแสดงไม่มีป้ายชื่ออธิบาย ทำให้ผู้ชมไม่ทราบรายละเอียดและการใช้งานในสมัยก่อน “ห้องการจัดการศึกษามีผู้จัดแสดง 2 ด้านไม่น่าสนใจ วัตถุก็มีน้อยชิ้น เด็กไม่ได้รับความรู้จากห้องนี้เท่าที่ควร พิพิธภัณฑ์นี้มีโครงการปรับปรุงปีงบประมาณ 2549-2550”<sup>46</sup>

<sup>46</sup> สัมภาษณ์ ภิญญา รัตนพงศ์, นักวิชาการศึกษา 6, 28 มิถุนายน 2547.

ภาพที่ 4.64  
กระดานนอโม



ภาพที่ 4.65  
หนังสือจินตามณี



ผู้ทรงข้าม จัดแสดงการจัดการศึกษาในช่วงต้นรัชกาลที่ 5 มีแผนผังการศึกษา แบ่งเป็นโรงเรียนวิद्याภิปัทธนาไลย โรงเรียนวัดมงคลนิมิตร โรงเรียนมหาวชิราวุธ โรงเรียนวัดสุบรรณนิมิตร ถือเป็นโรงเรียนยุคแรกของภาคใต้หลังมีการศึกษาแบบตะวันตก (ดูภาพที่ 4.66) ผู้จัดแสดงอีกส่วนเป็นภาพของพระรัตนธัชมุนี (ม่วง รตนธโร) ผู้ก่อตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเมืองนครศรีธรรมราช โรงเรียนฝึกหัดครูแห่งแรกของภาคใต้ ภาพนายกลั่น จันทรังษี ครูและครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนช่างถม จังหวัดนครศรีธรรมราช และเป็นครูคนแรกของการ อาชีวศึกษาในระบบโรงเรียนภาคใต้

ภาพที่ 4.66

ผู้แสดงการจัดการศึกษาในช่วงต้นรัชกาลที่ 5



การศึกษาระดับสามัญศึกษาขึ้นไปมีภาพการฝึกหัดครู โรงเรียนฝึกหัดครูมณฑล  
 แผนกหนึ่งในโรงเรียนประจำมณฑลนครศรีธรรมราช และภาพมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์  
 ส่วนการจัดการศึกษาของสังคมไทยมุสลิมในภาคใต้ ก่อนการปฏิรูปการศึกษาในรัชกาลที่ 5 (ดู  
 ภาพที่ 4.67) จัดแสดงพระคัมภีร์กูรอาน ภาพโรงเรียนปอเนาะและที่พักนักเรียน ภาพชั้นเรียนใน  
 โรงเรียนปอเนาะ มีวัตถุของจริงคือหนังสือคัดอาหรับ หนังสือไวยากรณ์ภาษามลายูใช้ตัวอักษร  
 โรมัน และแบบเรียนการอ่านมลายูเบื้องต้น

ภาพที่ 4.67

การจัดการศึกษาของสังคมไทยมุสลิมในภาคใต้



4.3.2.4 ห้องนันทนาการ แนวความคิดในการจัดแสดงห้องนันทนาการ เพื่อให้เห็น เครื่องนันทนาการของเด็กในภาคใต้ ประกอบด้วยเรื่องราวของว่า มีว่าจำลองขนาดเล็ก ขนาด เท่าจริง และภาพเขียนการทำว่าผู้ตรงข้ามเป็นการแสดงกรือโต๊ะ (ดูภาพที่ 4. 68) อีกมุมหนึ่ง ของห้องวางกลองบานอ ประดับตกแต่งสวยงาม เพื่อให้ผู้เข้าชมเห็นประโยชน์และลักษณะการใช้ สอย จุดนี้มีกระบะจำลองการเล่นสะบ้า และมีภาพประกอบ การจัดแสดงห้องนี้เข้าใจว่ายังไม่ เสร็จสมบูรณ์ สังเกตจากผู้จัดแสดงที่ว่างอยู่หลายตู้ “บางตู้ก็มีวัตถุประเภทอื่นจัดแสดงไว้ อาจ เป็นไปได้ว่าช่วงปรับปรุงการจัดแสดงทำอย่างเร่งรีบ ไม่มีผู้ท้วงติงขณะนั้น แต่เมื่อจัดแสดงไปแล้ว การปรับเปลี่ยนก็เป็นเรื่องยาก เพราะจะต้องมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อปรับปรุงและต้องควบคุม การเปิดตู้จัดแสดง”<sup>47</sup>

ตู้แสดงลูกข่างและลูกข่างจำลองขนาดใหญ่ เป็นจุดเด่นของห้อง แต่แสงสว่างที่ใช้ ไม่ได้เน้นให้นำสนใจ แนวความคิดในการจัดแสดง ต้องการให้เห็นถึงความนิยมของเด็กในการ ประดิษฐ์ของเล่นขึ้นเองและเกิดสังคมการเรียนรู้ในกลุ่มเด็ก

ภาพที่ 4.68  
ตู้จัดแสดงกรือโต๊ะ



<sup>47</sup> สัมภาษณ์ ภิญญา รัตนพงศ์, นักวิชาการศึกษา 6, 28 เมษายน 2549.

ผู้จัดแสดงการชนวัวจำลอง ชนแพะ ชนควาย ชนไก่ แสดงให้เห็นความนิยมของชาวบ้านภาคใต้ โดยจำลองวัตถุเป็นรูปลอยตัวขณะกำลังชนกัน ที่เด่นและนิยมกันมากจนถึงปัจจุบัน คือ การชนวัว (ดูภาพที่ 4.69) การชนควายนิยมที่เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี “การชนแพะเป็นกีฬาพื้นบ้านชาวไทยมุสลิม... นิยมเลี้ยงกันทุกบ้าน เพื่อไว้เป็นสัตว์เชือดในงานประกอบพิธีกรรม เช่น งานเข้าสู่หนัด งานแต่งงาน”<sup>48</sup>

ภาพที่ 4.69

ผู้จัดแสดงการชนวัวและวัวชนจำลอง



4.3.2.5 ห้องเครื่องประทีป แนวความคิดในการจัดแสดงเกี่ยวกับเครื่องกำเนิดไฟ และเครื่องตามไฟ เพื่อให้เห็นรูปแบบการใช้งานและภูมิปัญญา ซึ่งปัจจุบันก็ยังนิยมใช้แถบชนบท เช่น เหล็กไฟตบ (ดูภาพที่ 4.70) ซึ่งเป็นเครื่องกำเนิดไฟที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ใช้ยางไม้ผสมเป็นเชื้อ มีใช้กันเกือบทุกครัวเรือน นอกจากนั้นเป็นผู้จัดแสดงตะเกียงรูปแบบต่าง ๆ ที่นิยมในภาคใต้ บางชนิดทำมาจากวัสดุหาง่ายในท้องถิ่น (ดูภาพที่ 4.71)

<sup>48</sup> ฟ่อง บุขรารัตน์, “ชนแพะ,” สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ 4 (2542) : 1870.

ภาพที่ 4.70  
ตู้จัดแสดงเหล็กไฟตบ



ภาพที่ 4.71  
ตะเกียงที่นิยมใช้ในท้องถิ่นภาคใต้



อีกด้านหนึ่งของห้องจัดแสดง เป็นตู้จัดแสดงตะเกียงที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก มี ตะเกียงลาน ตะเกียงเจ้าพายุ ตะเกียงแสงจันทร์ ตะเกียงโคลีแมน รวมถึงโคมไฟประดับเพดาน ที่มีลักษณะพิเศษ คือ ตะเกียงโรมันจำลอง (ดูภาพที่ 4.72)

ภาพที่ 4.72  
ตู้แสดงตะเกียงรูปแบบตะวันตก



การจัดแสดงในห้องนี้มีแนวคิดที่จะให้ผู้เข้าชมเห็นรูปแบบตะเกียงที่หลากหลาย แต่มีหลายชิ้นไม่ได้บอกถึงการใช้งาน ทำให้ผู้เข้าชมไม่เข้าใจ คล้ายกับการจัดแสดงตะเกียงเก่าเท่านั้น จะมีการให้ข้อมูลบ้างในตู้แรก ๆ พื้นตู้เป็นพรมสีแดงทำให้สะท้อนไปยังผิวตะเกียง สีตะเกียงจึงดูผิดเพี้ยนไป บางชิ้นวางไว้บนชั้นที่สูงเกินไป มองไม่เห็น ป้ายบอกชื่อตะเกียงยังสับสนกับตะเกียง เพราะใช้เลขเป็นตัวกำกับ ไม่มีการจัดแสงไฟช่วย “บางตู้มีแสงธรรมชาติสะท้อนทำให้มองวัตถุไม่เห็น และจากตู้ที่เก่าและตะเกียงชำรุดหลายชิ้นทำให้ดูเหมือนกับตะเกียงใช้งานไม่ได้ ผู้ชมน่าจะมีส่วนร่วมในการเข้าชม จึงจะทำให้ห้องนี้มีชีวิตชีวาขึ้น”<sup>49</sup>

4.3.2.6 ห้องเครื่องแก้ว เครื่องแก้วที่พบในภาคใต้ มีต้นกำเนิดไม่แน่นอน นักโบราณคดีสันนิษฐานว่า “ผลผลิตก่อนที่จะทำแก้วจริง ๆ ออกมานั้น คือ faience ซึ่งทำกันในประเทศอียิปต์และทำจนถึงสมัยโรมัน... มีการใช้แก้วในรูปของน้ำยาเคลือบที่ทาบนลูกบิดหินหรือภาชนะดินเผาในรูปต่าง ๆ”<sup>50</sup> ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวัตถุบในการผลิตจะเหมือนกับห้องลูกบิดและเครื่องประดับ แนวความคิดในการจัดแสดงเพื่อต้องการให้เห็นความหลากหลายของเครื่องแก้วที่พบในภาคใต้

<sup>49</sup> สัมภาษณ์ เขมิกา หวังสุข, นักวิชาการศึกษา, 8 กรกฎาคม 2549.

<sup>50</sup> พรชัย สุจิตต์ และ เขมชาติ เทพไชย, “เครื่องแก้วโบราณ : ที่พบในภาคใต้,” สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ 3 (2542) : 1092.

เครื่องแก้วเป็นโบราณวัตถุชนิดหนึ่งที่พบมากในแหล่งโบราณคดีทางภาคใต้ มีทั้งที่เป็นเครื่องประดับ เช่น กำไลแก้ว ลูกปัดแก้ว ลูกปัดแก้วที่ยังไม่เจาะรู ลูกปัดแก้วที่จับตัวกันเป็นก้อนขนาดต่าง ๆ ขวดแก้ว และเศษภาชนะแก้ว ก้อนแก้วสีต่าง ๆ จากการศึกษาเปรียบเทียบ วัตถุแก้วที่พบในภาคใต้ พรชัย สุจิตต์ และเชมชาติ เทพไชย สันนิษฐานว่า วัตถุแก้วนี้อาจจะเป็นสินค้าที่ส่งเข้ามาจากต่างประเทศในสมัยต้น ๆ ซึ่งภายหลังอาจจะมีการผลิตเองในภาคใต้ จากหลักฐานวัตถุของจริงจะเห็นว่ามีการพัฒนาเทคนิคในการผลิตแก้วเพื่อทำลูกปัด ส่วนหลักฐานการทำภาชนะรูปต่าง ๆ อาจจะได้รับแบบมาจากแก้วอาหรับ โรมันและอียิปต์ ซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-16<sup>51</sup> (ดูภาพที่ 4.73)

ภาพที่ 4.73

ผู้จัดแสดงภูมิปัญญาเกี่ยวกับแก้ว



จัดแสดงภูมิปัญญาเรื่องแก้วของมนุษย์เกิดจากการสังเกตและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ เพื่อต้องการให้รู้จักต้นกำเนิดของแก้ว คือ จากฟ้าผ่าลงบนพื้นทรายและจากภูเขาไฟระเบิดทำให้เกิดลาวาและหิน ส่วนผสมพื้นฐานของแก้ว ประกอบด้วย ทราย โขดและปูนขาว หลอมรวมกันในเตาหรือเตาหลอมที่ให้ความร้อนสูงถึง 1,550 °c แล้วลดอุณหภูมิโดยควบคุมอากาศและผ่านน้ำให้เหลืออุณหภูมิ 1,100-600 °c จะได้แก้วที่เหนียวเหนียวนำไปขึ้นรูปเป็นรูปต่าง ๆ ได้

<sup>51</sup> เรื่องเดียวกัน, น. 1091-1105.

ผู้จัดแสดงเครื่องแก้วโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ จัดแสดงลูกบิดแก้วหลายสีและหลายรูปแบบ ภาชนะดินเผาเคลือบด้วยแก้วสี ลูกบิดแก้ว แก้วที่ใช้ทำลูกบิด และลูกบิดที่เกาะตัวกันเป็นกลุ่ม ชิ้นส่วนกำไลแก้ว สีเขียวและสีฟ้า เศษภาชนะแก้ว ก้อนแก้วสีต่าง ๆ

ผู้จัดแสดงภาชนะแก้วสีเขียวใสที่ตกแต่งด้วยการเขียนสีและการเจียรไน ขวดแก้ว ขวดแก้วเขียนสี ฟานแก้ว ถ้วยมีฝา ฟาน เหยือกน้ำ ถ้วยมีฝา จาน ถ้วย และจานขนมหวาน แก้วน้ำ ถ้วยขนม จานแบ่งขนม ตลับแป้ง ขวดหมึก (ดูภาพที่ 4.74)

ภาพที่ 4.74

ผู้จัดแสดงแก้วเขียว



ผู้จัดแสดงภาชนะแก้วสีน้ำเงิน มีขวดโหลและประโยชน์ใช้สอย เช่น ใช้หมักดองอาหารและใช้บรรจุอาหารแห้ง เครื่องแก้วที่ตกแต่งด้วยสีทองและสีอื่น ๆ ขวดแก้วลายเขียนสี ผู้จัดแสดงภาชนะแก้วสีชมพูและสีม่วง (ดูภาพที่ 4.75) ภาชนะเครื่องแก้วที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของเทคนิคการผลิต ผู้จัดแสดงภาชนะแก้วสีทอง จานแก้วเขียนสี ถาดแก้ว ตลับแก้ว โถเครื่องหอม ผอบ ถ้วยขนม ถ้วยแบ่งขนมหวาน จานแก้วสีทองเขียนสี ผู้จัดแสดงภาชนะแก้วสีฟ้า แจกันเขียนสี แจกัน เหยือกแก้ว โคมแก้ว ผู้จัดแสดงภาชนะชุดเครื่องแป้งและเครื่องหอม ตะเกียงสีขาว ขวดน้ำหอมแก้วเขียวเขียนสี หวีกระ และเขาสัตว์ ชุดเครื่องแป้งแก้วสีเขียวเขียนสี โถน้ำมันตานี

ผู้จัดแสดงภาชนะชุดเครื่องแก้วสีเหลืองทรงสี่เหลี่ยม ภาชนะชุดเครื่องเบ็งสีเขียวทรงหกเหลี่ยม ภาชนะชุดเครื่องเบ็งสีเขียวทรงกลมและหกเหลี่ยม ภาชนะแก้วชุดเครื่องเบ็งและเครื่องหอมสีส้ม ชุดเครื่องหอมแก้วสีเขียว รูปแบบภาชนะแก้วสีขาวที่ใช้ในครัวเรือน (ดูภาพที่ 4.76)

ภาพที่ 4.75

ผู้จัดแสดงแก้วสีชมพู



ภาพที่ 4.76

ผู้จัดแสดงชุดเครื่องเบ็งและเครื่องหอม



ภายนอกห้องแสดงภาชนะที่จัดแสดงตามลักษณะของประโยชน์ใช้สอย รูปทรงและสีของขวดแก้ว ฟันแก้ว อวนทะเล แก้วที่ปรากฏในการเล่นของเด็ก เช่น หมากขุม หมากเก็บ ทอย

หลุม มีเครื่องแก้วหลายชิ้นไม่ได้นำมาจัดแสดง “ส่วนหนึ่งเพราะพื้นห้องไม่แข็งแรง เมื่อผู้ชมเดินผ่านตู้จัดแสดง วัตถุภายในตู้สั่นไหว เสี่ยงต่อการตกหล่นหรือแตก บางชิ้นก็ไม่ได้ลงทะเบียนวัตถุ นอกจากนั้นทางพิพิธภัณฑ์ก็ไม่มีที่สำหรับจัดแสดงเพิ่ม”<sup>52</sup>

#### 4.3.3 กลุ่มอาคารหลังคาปั้นหย่า

กลุ่มบ้านหลังคาปั้นหย่าเป็นลักษณะเรือนภาคใต้อีกแบบหนึ่ง สร้างด้วยคอนกรีต ตั้งอยู่ถัดจากกลุ่มบ้านหลังคาปลานอ แต่ระดับพื้นสูงกว่า เป็นอาคาร 1 ชั้น 1 หลัง อาคาร 2 ชั้น 2 หลังบ้านแต่ละหลังเชื่อมด้วยทางเดินพื้นคอนกรีตและบันได จัดแสดงข้อมูลจำนวน 4 ห้อง และมีห้องเตรียมจัดแสดงเรื่อง อิสลามศึกษาอีก 1 ห้อง มีดังนี้

4.3.3.1 วัฒนธรรมเครื่องโลหะและโลหะใช้ จัดแสดงเรื่องราวของวัฒนธรรมการใช้เครื่องโลหะในภาคใต้ จากเครื่องมือเครื่องใช้ที่พบในแหล่งโบราณคดีในภาคใต้พบว่า เครื่องโลหะสมัยก่อนประวัติศาสตร์ส่วนมากแสดงถึงการติดต่อกับ วัฒนธรรมจากชุมชนภายนอก ส่วนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ จากผลการวิเคราะห์ส่วนประกอบเครื่องมือเครื่องใช้สำริดที่พบในแหล่งโบราณคดียุคนี้พ้องกันกับหลักฐานสภาพธรณีฐาน ได้แก่ แหล่งแร่ธาตุสำคัญในภาคใต้ ตลอดจนการพบก้อนดินแร่ดีบุก ตะกั่ว สันนิษฐานได้ว่า “คนในชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ในภาคใต้มีความสามารถในการทำเครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นในชุมชน และยังพัฒนาไปสู่การทำเครื่องมือเครื่องโลหะอื่น ๆ เช่น เหล็ก ตะกั่ว อย่างแพร่หลาย”<sup>53</sup>

แนวความคิดในการจัดแสดงต้องการสื่อให้เห็นว่า ชาวใต้มีทั้งการรับเครื่องโลหะจากชุมชนภายนอก และนำวัตถุดิบมาประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้ขึ้นใหม่ หรือปรับปรุงรูปแบบตามวัฒนธรรมตนเองและวัฒนธรรมแห่งชาติอันมีอิทธิพลทางศาสนา สภาพภูมิประเทศและขนบนิยมในการใช้สอย ข้อจำกัดและปัจจัยอื่น ๆ เป็นสิ่งกำหนดลักษณะร่วม “จากการอนุรักษ์พบว่าในตู้จัดแสดงกลองมโหระทึกที่มีชิ้นส่วนที่มาจากต่างแหล่ง หากไม่ให้ข้อมูลอาจทำให้ผู้เข้าชมเข้าใจผิด”<sup>54</sup>

<sup>52</sup> สัมภาษณ์ ชัลมา วงศ์สุวรรณนท์, นักวิชาการช่างศิลป์ 6, 5 มิถุนายน 2549.

<sup>53</sup> ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, “เครื่องสำริดสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ : ที่พบในภาคใต้,” สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ 3 (2542) : 1286.

<sup>54</sup> สัมภาษณ์ เขมิกา หวังสุข, นักวิชาการศึกษา, 7 กรกฎาคม 2549.

ผู้จัดแสดงเครื่องทองเหลืองในวัฒนธรรมโกชนาการ (ดูภาพที่ 4.77) มีภาพประกอบ การทำเส้นขนมจีน ข้อมูลการทำขนมจีน “ในตู้นี้สามารถบอกให้ผู้เข้าชมทราบขั้นตอนต่าง ๆ ใน การทำกระบอกขนมจีนทองเหลือง เมื่อครั้งในหลวงเสด็จนั้น พระองค์มีรับสั่งให้นำเทคโนโลยี ชาวบ้านที่เป็นเครื่องมือท่อนแรงมาเผยแพร่เพิ่มขึ้น”<sup>55</sup>

ภาพที่ 4.77

กรรมวิธีการทำกระบอกขนมจีน



ผู้จัดแสดงเขียนหมากทั้งเครื่องทองเหลืองและเงิน (ดูภาพที่ 4.78 และภาพที่ 4.79) ชาวใต้ใช้เครื่องเขียนเกือบทุกพื้นที่ แนวคิดที่จัดแสดงต้องการให้ผู้จัดวัฒนธรรมการกินหมาก การ รับรองแขกหรือ และการใช้ในพิธีกรรม เช่น การยกขันหมากสู่ขอ การหมั้นและการแต่งงาน หรือ ใช้ในนิติกรรมการรับการเสด็จ ผู้จัดแสดงการทำเครื่องถม และตัวอย่างเครื่องถมแต่ละ ขั้นตอน เพื่อให้เห็นความสวยงามของเครื่องถมเมืองนครศรีธรรมราช

<sup>55</sup> สัมภาษณ์ สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบุลย์, เมธีวิจัยอาวุโส, 10 กรกฎาคม 2547.

ภาพที่ 4.78  
ผู้จัดแสดงเครื่องทองเหลือง



ภาพที่ 4.79  
ผู้จัดแสดงเครื่องเงิน



เครื่องมือเครื่องใช้ประเภททองเหลืองนิยมกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ ส่วนใหญ่ใช้ในในกลุ่มผู้มีฐานะปานกลางถึงฐานะดีเมื่อประมาณ 60-150 ปีมาแล้ว แหล่งผลิตที่สำคัญ คือ ปัตตานี นราธิวาสและนครศรีธรรมราช ส่วนเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทเงิน นาค และทองคำ นิยมในกลุ่มผู้มีทรัพย์และมีรสนิยมสูงหรือศรัทธาทำเป็นพุทธรูปบูชา การจัดแสดงแต่ละตู้บอกถึง พัฒนาการของเครื่องมือเครื่องใช้

#### 4.3.3.2 ห้องอิสลามศึกษา ยังอยู่ในระหว่างดำเนินการจัดแสดง

4.3.3.3 ห้องการละเล่นพื้นเมือง ชื่อของห้องจะถูกเปลี่ยนไปด้วยรูปแบบภาษาปัจจุบัน (แต่ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นมหรสพพื้นเมือง) ตามความหมายของคำว่าการเล่นรื่นเริงหรือมหรสพซึ่งจัดแสดงเพื่อความสำเร็จอารมณ์ของผู้เช่น แต่เน้นที่ผู้ชมเป็นสำคัญ<sup>56</sup> แนวความคิดในการจัดแสดงเพื่อให้เห็นถึงความนิยมในมหรสพชนิดต่าง ๆ ในท้องถิ่นภาคใต้ โดยแบ่งเป็นส่วนประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับโนรา เพลงบอก ร่องเง็ง หนังตะลุง ในส่วนของโนราใช้พื้นที่ส่วนหน้าของห้อง มีเสียงโนราประกอบการจัดแสดง ปิดเปิดอัตโนมัติด้วยเครื่องตรวจจับวัตถุขณะเดินผ่านประตู มีหุ่นแสดงท่ารำโนราและนักดนตรีที่ตั้งดูความสนใจ เครื่องดนตรีและเครื่องแต่งกายที่จัดแสดงเป็นวัตถุของจริงทั้งหมด (ดูภาพที่ 4.80 และภาพที่ 4.81)

การจัดแสดงโนรามีความสำคัญมาก เพราะเป็นนาฏการพื้นบ้านที่สืบทอดมานานและนิยมแพร่หลายในภาคใต้ มีบทบาททั้งด้านบันเทิงและความเชื่อพิธีกรรมของชาวลใต้ แสดงถึงอัตลักษณ์ชาวภาคใต้เป็นอย่างดี ทั้งการรำรำ การขับร้องและดนตรีประกอบ นอกจากนี้จะเป็นนันทนาการของชาวบ้านแล้วยังนิยมใช้แสดงรับแขกบ้านแขกเมืองระดับสูง “ผู้ที่ทำโนราได้ดีจะต้องมีนาฏอัจฉริยะและมีวิญญานเป็นศิลปินสูง จึงมักเป็นที่รู้จักและกล่าวขานกันอย่างกว้างขวาง มีตัวอย่างโนราน่าสนใจ เช่น โนราฟุ่ม เทวา โนรายก ชูบัว”<sup>57</sup>

บางผู้จัดแสดงพิธีครอบเทริดหรือแต่งพอก ประวัติศิลป์แห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดง (โนรา) ปรมาจารย์โนราฟุ่มเทวา (ขุนอุปถัมภ์นรากร) โนราคล้ายขึ้นนอน (หมื่นระบำบันเทิงชาติ) “เครื่องดนตรีโนรา ถือเป็นเจ้าแห่งจังหวัดนครศรีธรรมราชได้ เครื่องแต่งกายบ่งถึงความนิยมใช้ลูกปัดเป็นเครื่องประดับ”<sup>58</sup> นอกจากนั้นได้จัดแสดงท่ารำต่าง ๆ เช่น ท่ารำแม่บท ท่ารำแม่ลาย (ท่ารำหลัก) การออกพรวน

<sup>56</sup> สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, “การละเล่นพื้นเมืองภาคใต้,” สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ 1 (2542) : 370-373.

<sup>57</sup> สัมภาษณ์ พิทยา บุขรรัตน์, นักวิจัยชำนาญการ 8, 25 มิถุนายน 2547.

<sup>58</sup> สัมภาษณ์ สถาพร ศรีสัจจัง, นักวิชาการศึกษา 6, 2 พฤษภาคม 2546.

ภาพที่ 4.80  
หุ่นแสดงท่ารำโนราและเครื่องแต่งกายโนรา



ภาพที่ 4.81  
ตู้จัดแสดงเครื่องแต่งกายโนรา



ภาพที่ 4.82

จัดแสดงเครื่องดนตรีโนรา หุ่นนักดนตรีโนราและพราวน



การจัดแสดงถัดมาเป็นเรื่องราวของดนตรีกาหลอ (ดูภาพที่ 4.83) เป็นดนตรีพื้นบ้านภาคใต้อีกชนิดหนึ่ง ใช้บรรเลงในงานบวช การแห่หน้าศพ และการแสดงอื่นๆ ปัจจุบันไม่เป็นที่นิยม จะมีให้เห็นเฉพาะการแห่หน้าศพเท่านั้น ส่วนใหญ่นิยมแถบฝั่งทะเลตะวันตก มีมากที่จังหวัดตรัง

ภาพที่ 4.83

ผู้จัดแสดงดนตรีกาหลอ และข้อมูลศิลปินแห่งชาติในภาคใต้



ภาพที่ 4.84

ตู้จัดแสดงดนตรีรื่องเง็งและทำรำ



จัดแสดงทำรำรื่องเง็งหรือหล้อแหง็งเป็นของทำรำจังหวัดปัตตานี นอกจากนั้นมีประวัตินายกาเดร์ แวเด็ง ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) เรื่องราวเพลงบอก และประวัตินายสร้อย คำแจ่ม ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (เพลงบอก) (ดูภาพที่ 4.84)

ภาพที่ 4.85

โรงหนังตะลุงจำลอง รูปหนังตะลุง และข้อมูลหนังตะลุง



จัดแสดงประวัติและตำนานของหนังตะลุง “เชื่อกันว่ากำเนิดแถบลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เป็นการแสดงที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชาวบ้านมานาน แม้ปัจจุบันจะน้อยลงไปมาก แต่ยังคงได้รับความนิยม”<sup>59</sup> ส่วนประกอบการจัดแสดงอื่น ๆ เช่น แผงหนัง (แผงเก็บรูปหนังตะลุง) ตัวตลกหนังตะลุง ขนบนิยมการแสดงหนังตะลุง การออกฤๅษี การออกโค การออกปราบหน้าบท การออกรูปบอกเรื่อง การตั้งเมือง โรงหนังตะลุงจำลอง (ดูภาพที่ 4.85 และภาพที่ 4.86) ซึ่งสามารถเข้าไปดูหลังโรงได้ มีการจัดแสดงเครื่องดนตรีเหมือนการแสดงจริง นอกจากนั้นแสดงประวัตินายกั๊ก ทองหล่อ ปรมจารย์ของหนังตะลุง ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง) ฉิ้น อรมุต ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง) เลี่ยม กิ่งทอง ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (หนังตะลุง)

ภาพที่ 4.86

การจัดแสดงภายในโรงหนังตะลุงจำลอง



4.3.3.4 ห้องศาสนา แนวความคิดในการจัดแสดง เพื่อให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับศาสนวัตถุของศาสนาพุทธและพราหมณ์ในภาคใต้ และพัฒนาการของศาสนวัตถุ ศาสนธรรม ศาสนบุคคลและศาสนประเพณี ประวัติและผลงานนักศาสนาที่เด่นของภาคใต้ (ดูภาพที่ 4.87)

การจัดแสดงเพื่อให้เห็นความรุ่งเรืองของศาสนา จะมีภาพเขียนประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาพพระสงฆ์ที่เป็นแบบอย่างของความศรัทธา ตรงกลางห้องมี

<sup>59</sup> สัมภาษณ์ พิทยา บุษรารัตน์, นักวิจัยชำนาญการ 8, 25 มกราคม 2548.

ธรรมาสณีไม้เขียนลายสวยงาม (ดูภาพที่ 4.88) บานหน้าต่างอุโบสถลงรักปิดทอง พระพุทธรูป  
ภาพจิตรกรรม ไตรภูมิ นอกจากนี้มีหน้าบันของวัดท่าแค จังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 4.87

ภายในห้องจัดแสดงเกี่ยวกับศาสนา



ภาพที่ 4.88

ธรรมาสณีไม้

